

Dialog za vse

Uporabljam^o veščine
dialoga v skupnosti

**Priročnik za izobraževalne
trenerje in moderatorje**

Ta priročnik je nastal v Erasmus+ projektu Dialog v učenju odraslih (Dialogue in Adult Learning) (KA220-ADU-98E79E78), 2022-2024.

Avtorji: Karmen Šemrl, Bernarda Potočnik, Aleksandra Czetwertyńska, Marion Fields, Milla Holmberg, Ioannis Dontas, Giuliana Pitino, Andrea Zalabaiova

Uredili: Karmen Šemrl, Bernarda Potočnik, Aleksandra Czetwertyńska, Ioannis Dontas

Izvirni naslov dela: Dialogue for all. Unlock your community's dialogue skills. A Manual for Trainers and Facilitators

Prevod: Bernarda Potočnik

Jezikovni pregled: Andreja Kukovič

Oblikovanje: Studio Graficzne Papercut, Poljska

Izdajatelj: Glotta Nova, center za novo znanje, d.o.o., Ljubljana

Leto in kraj izdaje 2023, Ljubljana

**Sofinancira
Evropska unija**

Sofinancira Evropska unija. Izražena stališča in mnenja so izključno mnenja avtorja/avtorjev in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 166641155

ISBN 978-961-93678-2-7 (PDF)

Kazalo

- 4/** Uvod
 - 8/** Spregovorimo o veščinah dialoga za boljši svet
 - 17/** Postanimo ambasadorji dialoga
 - 35/** Nasveti in priporočila za uporabo veščin dialoga
 - 53/** Več o veščinah dialoga
 - 55/** Priloga: o projektu Dial in o partnerjih v projektu
-

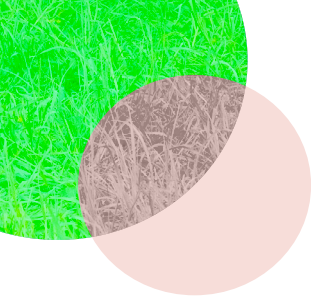
1. Uvod

Dragi bralci, dobrodošli v svetu dialoga! Vabimo vas, da se nam pridružite na poti ustvarjanja priložnosti za več dialoga v vsakdanjem življenju in postanete ambasadorji dialoga za vse!

Prebirate priročnik z naslovom Dialog za vse. Uporabljajmo veščine dialoga v skupnosti, ki je namenjen predvsem izobraževalnim trenerjem in moderatorjem. Priročnik je nastal v okviru projekta Dialog v učenju odraslih (Dialogue in Adult Learning – DIAL). Vizijo projekta DIAL lahko povzamemo kot »dialog za vse«. Omogočiti želimo, da dialog in z njim povezane veščine postanejo dostopne vsakemu posamezniku ali organizaciji, ki želi spodbujati dialog v svoji skupnosti.

Z velikim veseljem vas pozdravljamo v krogu ambasadorjev DIALoga.

1.1 Zakaj je dialog pomemben?

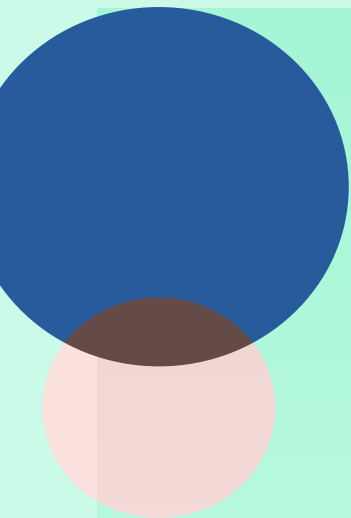
Dialog nam pomaga, da bolje spoznamo in razumemo drug drugega. Trdno verjamemo, da je dialog osnova za doseganje dogovorov in iskanje skupnih rešitev.

Na ravni vsakdanjega življenja to pomeni, da bolje poslušamo drug drugega z namenom, da drugega bolje razumemo, namesto da bi branili svoje stališče in poskušali prepričati druge v svoj prav. Pomeni tudi, da smo odprti in radovedni glede stališča druge osebe in izrazimo svoje mnenje tako, da nas drugi slišijo in razumejo. To nam lahko pomaga, da se izognemo nesporazumom, prispeva k lažjemu sodelovanju v prostovoljstvu z različnimi ciljnimi skupinami, izboljšuje odnose s sosedi, lažje se pogajamo na delovnem mestu, hitreje lahko opravimo govorilne ure v šoli in omogoča manj burne razprave o aktualnih temah v družbi.

Povedano drugače, dialog je ključna veščina za izboljšanje medosebnega razumevanja, preprečevanje konfliktov in spodbujanje sodelovanja v družbi. Zavedamo se, da en sam projekt, kot je DIAL, ne more učinkovito nasloviti vseh teh tem, lahko pa doda kamenček v mozaik prizadevanja v tej smeri.

Čeprav se na prvi pogled zdi, da vsi dobro vemo, kako se pogovarjati med seboj, saj se navsezadnje pogovarjamo že od otroštva, izkušnje kažejo, da je raven naših veščin dialoga zelo različna (več o dialogu kot osnovni življenjski veščini v razdelku 2.2 tega priročnika). In četudi veščine dialoga zelo dobro obvladamo, nam v nekaterih situacijah in kontekstih lahko spodleti. Zato je pomembno, da svoje veščine dialoga vadimo in razvijamo, predvsem pa, da se zavestno odločimo vključevati v dialog in prispevati k boljšemu sodelovanju, plodnejšim medosebnim odnosom in k večji povezanosti v skupnostih, ter tako pomagamo graditi mostove za premagovanje družbene polarizacije.

¹ Več o veščinah dialoga kot o pomembni demokratični veščini in enem izmed ključnih dejavnikov za gradnjo vključujočih skupnosti preberite na: Engage, EPAL Resource Kit (2023).

**Dialog nam pomaga,
da bolje spoznamo
in razumemo drug
drugega. Trdno
verjamemo, da je dialog
osnova za doseganje
dogovorov in iskanje
skupnih rešitev.**

1.2 Komu je namenjen ta priročnik?

Ta priročnik je namenjen izkušenim izobraževalnim trenerjem in moderatorjem in tudi vsem tistim, ki šele začnete svojo pot spodbujanja dialoga v različnih situacijah, na delovnem mestu, v lokalni skupnosti, v kulturnih institucijah ali doma. Z drugimi besedami, namenjen je ambasadorjem dialoga na vseh področjih življenja.

Za več dialoga v svojem vsakdanjem življenju lahko začnete brati publikacijo *Dialog za vse. Kratak vodnik za razvoj veščin dialoga, kjer boste našli definicijo dialoga, temeljna načela dialoga in korake, ki vas lahko vodijo k dobremu dialogu.*

Če vodite delavnice ali moderirate različne vrste dogodkov (v izobraževalnih ustanovah, podjetjih ali nevladnih organizacijah), če delate z odraslimi, ki imajo manj priložnosti za vključevanje v dialog ali njihov glas ni slišan v družbi in jih želite opolnomočiti, potem je ta priročnik pravi za vas. Lahko vam pomaga spodbuditi druge, da se vključijo v dialog, izpeljati moderiran dialog ali izvesti usposabljanje o veščinah dialoga.

Vabimo vas, da to gradivo in vprašanja za razmislek, ki smo jih vključili v vsako poglavje, uporabljate na način, ki najbolj ustreza vašim potrebam in potrebam vaše ciljne skupine. Poljubno povežite vsebine priročnika z lastnimi izkušnjami in pogumno preizkušajte različne načine izvedbe.

Vabimo vas, da širite mrežo ambasadorjev dialoga in ta priročnik delite tudi s prijatelji, sodelavci ter z vsemi, ki jih dialog zanima.

2. Spregovorimo o veščinah dialoga za boljši svet

Kot izkušeni izobraževalni trener ali moderator ste verjetno že prišli v stik z različnimi modeli dialoga in zgledi dobre prakse, ki so pogosto oblikovani za posebne namene ali okolja, kot so učilnice ali organizirani dogodki.

S priročnikom za vsakdanji dialog smo želeli dopolniti že obstoječe modele in pristope ter prispevati k ustvarjanju prostora, kjer se v dialog in medsebojno učenje lahko vključi vsakdo.

Ni pravih in napačnih odgovorov.

2.1 Kaj je dialog?

V tem priročniku dialog v učenju odraslih opredeljujemo z definicijo, ki jo uporabljamo v projektu DIAL:

Dialog je iskrena izmenjava mnenj in izkušenj, ki nam lahko prinese nove uvide in pomaga spoznati različne poglede. S poslušanjem drug drugega poglobljamo razumevanje in medsebojno povezanost. Sodelovanje v dialogu nas bo morda spremenilo in prispevalo k naši rasti. V dobrem dialogu se počutimo dobro, ta ustvarja mostove in omogoča lažje sodelovanje.

Glavni poudarki vodnika za dialog, ki jih želimo predstaviti, so temeljna načela in veščine dialoga. Natančen opis in korake za dober dialog lahko najdete v *Dialog za vse. Kratak vodnik za razvoj veščin dialoga*.

Temeljna načela dialoga, ki jih je pomembno upoštevati, so:

- Vsakdo lahko sodeluje in deli svojo zgodbo – v dialogu smo enakovredni.
- Vsi smo radovedni in odprtega duha.
- Ni pravih in napačnih odgovorov.
- Drug do drugega smo spoštljivi.
- Vsakdo prispeva k ustvarjanju varnega in zaupnega okolja.

K dobremu dialogu prispevajo naslednje veščine:

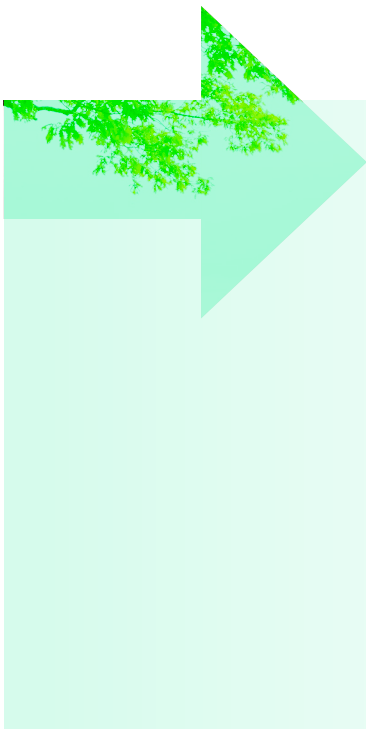
- samorefleksija,
- poslušanje,
- govorjenje/izražanje,
- zadržanje hipnega odziva.

Verjamemo, da zna v nekaterih situacijah vsak od nas vzpostaviti dober dialog, in se hkrati zavedamo, da je za konstruktiven dialog v vsakodnevnih situacijah pomembno, da svoje veščine nenehno razvijamo. Poslanstvo ambasadorjev dialoga je, da odraslim nudimo podporo pri razvijanju teh veščin, da bi jim kar

najbolje služile v različnih kontekstih, posebno tistim, ki jim primanjkuje samozavesti in veščin, da bi sodelovali v dialogu in so zato manj vključeni v družbeno življenje.

- Katere vrednote izražam, ko sem v dialogu z drugimi?
- Kaj potrebujem, da sem lahko zares odprt/a v pogovoru?
- Kaj se v pogovoru spremeni, ko sem resnično radoveden/na?

**K dobremu dialogu
prispevajo naslednje
veščine:**

- **samorefleksija,**
- **poslušanje,**
- **govorjenje/izražanje,**
- **zadržanje hipnega odziva.**

2.2 Dialog kot življenjska veščina

Dialog je kompetenca, ki jo je mogoče povezati z različnimi življenjskimi veščinami, kot na primer skrb za svoje zdravje in finance. Številne raziskave so pokazale, da nam skupaj z osnovnimi veščinami, kot so pismenost, računanje in digitalne veščine, življenjske veščine koristijo v različnih pogledih: povezane so s posameznikovim občutkom avtonomije in s tem, kako dojemamo sami sebe, pa tudi s tem, koliko aktivno se vključujemo v družbo in celo na trg dela.

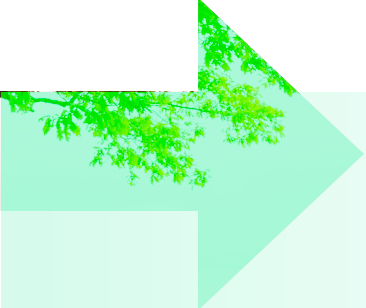
Kot pri vseh osnovnih veščinah ali življenjskih veščinah tudi sposobnost vključevanja v dialog ni enakomerno porazdeljena. Evropske študije kažejo, da posamezniki z višjo formalno izobrazbo bolje upravljajo svoje finance in so bolj zadovoljni s svojim življenjem. Bolj verjetno je tudi, da menijo, da je prisluhniti mnenju drugih koristno. To kaže, da so verjetno imeli več priložnosti za sodelovanje v dialogu. Pridobivanje življenjskih veščin, kot so veščine dialoga v interakciji z drugimi, lahko ima učinek opolnomočenja in posameznika spodbudi, da se želi več učiti in tudi nasploh več vključevati v družbo.

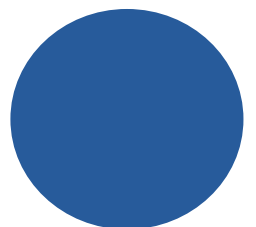
Na področju izobraževanja lahko to idejo zasledimo pri Paolu Freireu v delu *Pedagogika zatiranih* (1970, 2005). Freire je dialog povezal s kritičnim mišljenjem, ki je še ena ključna veščina za vključevanje v dialog. Zato je zelo pomembno pomagati ljudem pri pridobivanju veščin dialoga in spodbujati k dialogu predvsem tiste posameznike, ki imajo manj možnosti za vključevanje v dialog.

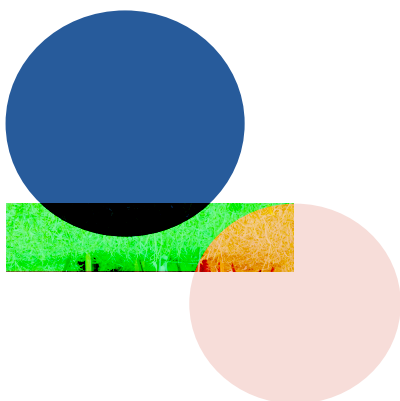
Obstaja veliko načinov za razvijanje veščin dialoga. Veščine dialoga niso naravno prisotne pri vsakem od nas. Na našo sposobnost interakcije z drugimi vpliva veliko stvari, od zgodnjih interakcij s svojimi primarnimi skrbniki, do šole, prijateljev, dela in drugih okoliščin. Vendar pa je pomembno poudariti, da lahko ključne veščine, ki so za dialog potrebne, kadar koli v življenju pridobi vsakdo.

Oglejmo si, kako lahko pomagamo posameznikom pridobiti veščine dialoga v izobraževanju odraslih. Razvijanje veščin dialoga je lahko učni cilj usposabljanja ali je sestavni del drugih usposabljanj. Delavnica (ali kakršna koli druga oblika izobraževanja) je lahko povezana s povsem drugačno temo, vendar če vključuje spoštljivo izmenjavo mnenj, vaje samorefleksije in aktivno poslušanje, potem lahko krepiti tudi veščine dialoga.

Za učenje odraslih je značilno samostojno učenje, notranja motiviranost in osredotočenost na takojšnji uporabi novega znanja v realnih življenjskih situacijah in pri reševanju težav, s katerimi se srečujejo. Odrasli so motivirani, če je znanje, ki ga pridobivajo, zanje relevantno. Zato je pomembno prepoznati, kateri je tisti »zakaj«, ki odraslega lahko spodbudi k učenju: zakaj je koristno izboljšati veščine dialoga in kaj lahko to prinese posamezniku v njegovem vsakdanjem življenju. Učenje veščin dialoga v skupini in možnost, da vadimo svoje veščine v praktičnih vajah, povečuje notranjo motivacijo in nam pomaga pri uporabi novih veščin v praksi.

-
- **Katere so značilnosti udeležencev, s katerimi sodelujem?**
 - **Kako zaznavam njihove veščine dialoga?**
 - **V katerem pogledu bi udeleženci potrebovali podporo pri razvoju svojih veščin dialoga?**

2.3 Dialog v primerjavi z drugimi pristopi v pogovoru

Ko govorimo o dialogu, uporabljamo različne besede, kot so pogovor, debata, diskusija, poročilo, sestanek, interakcija, komunikacija ali preprosto klepet. To je lahko zavajajoče, saj s tem, kako nekaj poimenujemo, ustvarimo tudi pričakovanje o izidu.

Zato je dobro, da se za trenutek ustavimo in razmislimo o značilnostih različnih pristopov v pogovoru.

Za razliko od drugih pristopov dialog ni usmerjen v doseganje nekega rezultata, temveč je njegov glavni cilj medsebojno spoznavanje in boljše razumevanje pogledov drugih.

Dialog lahko služi kot podlaga za nadaljnji pogovor, saj ustvarja odprto in podporno okolje ter pomaga pri vzpostavljanju vključujočega pogovora. V dialogu se ljudje pogovarjajo z namenom, da bi delili svoje poglede in iskali medsebojno razumevanje. Čeprav se dialog razlikuje od debate ali argumentacije, ki se pogosto osredotočata na dokazovanje nekega stališča ali na zmago v debati oziroma v argumentaciji, so lahko nekateri deli ali tehnike dialoga, kot so aktivno poslušanje, empatija in pripravljenost upoštevati različne poglede, zelo koristni pri različnih vrstah pogovora.

Dialog lahko uporabimo tudi kot spodbudo za nadaljnjo debato, pogajanja ali celo socialni dialog, če izpostavimo le nekatere pristope. Ustvarja temelje za vzajemno spoštovanje, aktivno poslušanje in raziskovanje različnih pogledov ter odpira pot k globljemu razumevanju, sodelovanju in skupni rasti.

Po drugi strani imata debata in pogajanje zelo jasen cilj:

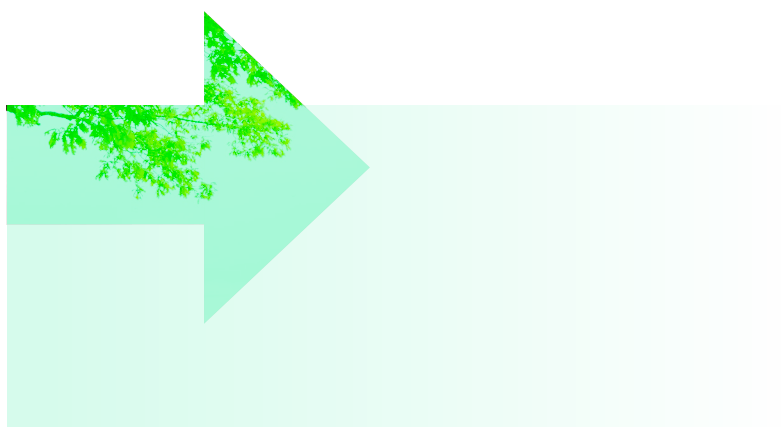
- Debata je formalna, zelo strukturirana, včasih akademska in pogosto javna razprava o neki temi, med katero različne strani predstavljajo svoje argumente (večinoma pripravljene vnaprej) glede neke zadeve. Debata je lahko tudi organizi-

rana in je pogosto tekmovalna disciplina. Lahko se uporablja tudi kot izobraževalna metoda.

- Pogajanje je strateška razprava med dvema stranema z namenom reševanja odprtih vprašanj na način, ki je sprejemljiv za obe strani (doseganje konsenza ali doseganje dogovora). Učinkovito pogajanje temelji na pristopu zmagam – zmagaš (win-win). Z drugimi besedami, če želimo, da je pogajanje uspešna, je nujno, da obe strani pridobita več, kot bi imeli, če pogajanje ne bi potekalo. Pogajanje se lahko zgodi v različnih situacijah, kot na primer med lastniki nepremičnin in najemniki, ki se pogajajo o pogojih najema, med starši in otroki, ki se pogajajo o opravljanju gospodinjstkih opravil in drugih dolžnostih oziroma ugodnostih, ali med poslovnimi partnerji, ki se pogajajo o pogojih sodelovanja.

Beseda dialog je povezana tudi s pojmom socialni dialog, ki vključuje vse vrste pogajanj, posvetovanj ali preprosto izmenjavo mnenj o vprašanjih skupnega interesa v povezavi z ekonomsko in socialno politiko med predstavniki vlade, delodajalcev in družbe.

Koliko časa namenim spoznavanju drugih in njihovih stališč, preden začnem razpravljati ali se pogajati z njimi?

2.4 Pomen varnosti in zaupanja v dialogu

V procesu ustvarjanja vodnika *Dialog za vse*. *Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga* smo se posvetovali z različnimi deležniki, ki so poudarili, da sta varnost in zaupanje tako v vsakdanjem življenju kot pri delu bistvenega pomena, če sploh želimo imeti dialog. Pri tem imamo v mislih psihološko varnost in prav na ta vidik dialoga vas želimo tem mestu posebej opozoriti.

Občutek varnosti je eden ključnih elementov za vključitev v dialog, da lahko izrazimo svoje mnenje brez strahu pred presojanjem drugih ali morebitnimi negativnimi posledicami, kot so izguba službe oziroma da se bomo počutili osramočeni ali ponižani zaradi opazk drugih. Ko se v pogovoru počutimo varne, smo bolj pripravljeni deliti svoje zamisli, rešitve, pomisleke, pa tudi razkriti neznanje o nekaterih vprašanjih, namesto da bi o tem molčali.

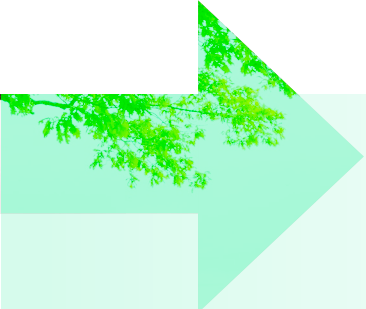
Če stik z drugimi doživljamo kot varen, potem doživljamo zaupanje. Za gradnjo zaupanja je pomembno, da se počutimo sprejete takšni, kot smo, in spoštovane kot oseba. Po drugi strani je pomembno, da tudi mi spoštujemo druge v njihovih prepričanjih in v tem, kar je zanje pomembno, ter da spoštujemo okolje, iz katerega izhajajo in jih dojemamo kot dobronamerne.

Gradnja zaupanja je dvosmerna cesta. Če smo v pogovoru odkriti in iskreni, se tudi drugi lažje odprejo. Zaupanje se pokaže v odprti, podporni in prijazni komunikaciji. V sproščenem pogovoru sta pogosto prisotna humor in smeh. Izmenjava mnenj poteka gladko in pripravljeni smo deliti svoje mnenje in izkušnje.

Eden od načinov, ki nam lahko pomaga pridobiti in razvijati zaupanje pri prvem stiku z drugo osebo, je zrcaljenje njihove telesne govornice, tona glasu, hitrosti govora, drže in gest. Ko se uglasimo s telesno govorico druge osebe, je bolj verjetno, da se lahko vživimo v njihovo kožo in izkusimo, kako oni doživljajo svet. S tem pokažemo, da nam je mar, in posledično lahko omogočimo, da bodo tudi oni bolje razumeli nas.

Na občutek zaupanja ne vpliva le trenutna situacija, pač pa tudi naše pretekle izkušnje in situacije, ki smo jih doživeli. Kadar se zdi druga oseba zadržana, nepripravljena na pogovor ali celo odrezava in neprijazna kljub našemu prizadevanju, da se ji približamo, izberimo raje radovednost, namesto da si ustvarimo lastno sodbo in interpretiramo po svoje, kaj morda misli ali čuti. Nikoli ne vemo, kakšna je izkušnja druge osebe.

Na kratko lahko povzamemo, da s sledenjem načelom in korakom dialoga, kot so opisani v publikaciji *Dialogu za vse. Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga*, lahko ustvarimo varno okolje, polno zaupanja, ki je temelj za soustvarjanje pravega dialoga.

-
- Kaj potrebujem, da se počutim psihološko varen/na v pogovoru?
 - Kaj mi pomaga, da lahko zaupam drugim?
 - Kako lahko druge podprem, da se počutijo psihološko varni v pogovoru?
 - Kaj prispevam k izgradnji zaupanja v pogovorih z drugimi?

3. Postanimo ambasadorji dialoga

Skladno z vizijo projekta »dialog za vse« je naš cilj predvsem spodbujati dialog in razvijati veščine, ki so povezane z dialogom na način, da je dialog enako dostopen vsem. Doseči želimo predvsem tiste odrasle, za katere je obvladovanje življenjskih veščin zahtevno ali imajo nizko samozavest.

Kot ambasadorje dialoga vas želimo spodbuditi ne le k izvajanju usposabljanj o dialogu ali k moderiranju dogodkov, ki vključujejo dialog, ampak tudi k spodbujanju dialoga pri vašem siceršnjem delu in v vsakdanjem življenju.

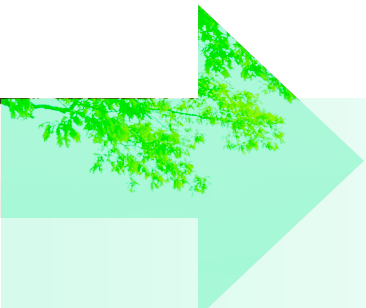
Ne glede na način, ki ga boste izbrali za promoviranje dialoga, upoštevajte značilnosti ciljne skupine, prilagodite jezik in izberite ustrezne metode.

3.1 Več dialoga v našem življenju

Dialog ni le metoda, lahko je način življenja in filozofija, zato vas vabimo, da veččine dialoga čim več uporabljate tudi v svojem vsakdanjem življenju, da prispevate k pozitivnim spremembam ne le v svoji profesionalni vlogi, temveč tudi kot aktivni državljani v skupnostih, katerih del ste v svojem osebnem življenju. Da o dialogu ne bomo le govorili, pač pa veččine dialoga dejansko uporabljali v vsakodnevni komunikaciji s sodelavci, poslovnimi partnerji ali z svojimi družinskimi člani in sosedi.

Vabimo vas, da si podrobneje ogledate vodnik *Dialog za vse*. *Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga* in se seznanite z načeli in koraki, ki jih lahko naredite za uporabo dialoga pri svoji vsakodnevni komunikaciji. Lahko izbirate tudi med dejavnostmi, ki jih najdete v 4. poglavju tega priročnika, in so za vas koristne.

-
- **V kolikšni meri že uporabljam veččine dialoga, kot so opisane v vodniku?**
 - **Kaj je v dialogu moja super moč?**
 - **Katere so zame v dialogu situacije iz nočne more?**
 - **Kaj lahko v svojem pristopu spremenim?**
 - **Kaj se bo spremenilo, če to storim?**

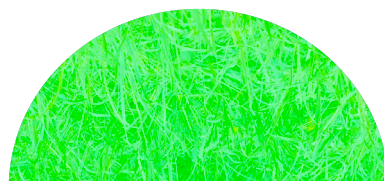
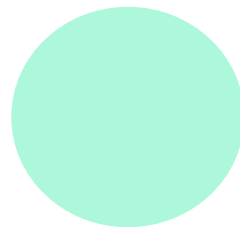
Kar si prizadevamo doseči je, da nas čim več uporablja dialog v vsakodnevnih interakcijah, da živimo po načelih dialoga in s tem ustvarjamo boljše odnose ter gradimo bolj povezane skupnosti.

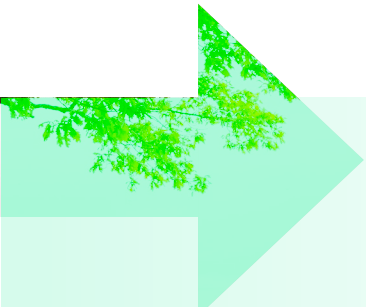
3.2 Razširimo besedo o pomenu dialoga

Če želimo integrirati dialog v vsakodnevno komunikacijo, promocija dialoga ne more biti le enkratni dogodek. Ključno je najti načine za širjenje dialoga, tako da ljudje vidijo koristi dobrega dialoga in so motivirani, da ga uporabljajo v svojem življenju ter pri vsakodnevni dejavnosti.

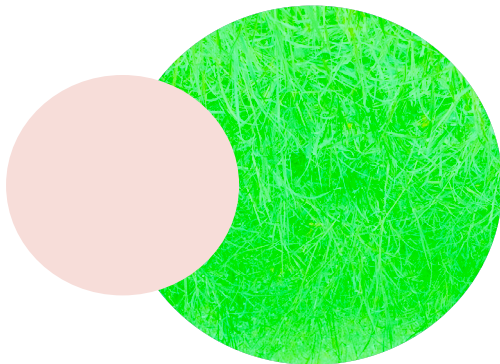
Tukaj je nekaj enostavnih možnosti, kako pritegniti pozornost k dialogu in spodbuditi njegovo uporabo:

- v vseh interakcijah v vaši skupnosti bodite zgled dobrega dialoga in uporabljajte veščine dialoga;
- redno vključite člane svoje skupnosti v kratke mini dialoge, tako da se jih lahko že vnaprej veselijo;
- na družbenih medijih uporabljajte dialoški pristop in spodbujajte dialog z objavami o dialogu, načelih in korakih dialoga, dobri praksi dialoga, objavljajte citate in razmišljanja o dialogu itd.;
- postavite jasna pravila za interne forume;
- na vidno mesto v sejni sobi napišite pravila komunikacije kot opomnik za izvedbo sestankov;
- naredite poster ključnih točk dialoga v vašem kontekstu (npr. za stanovalce domov starejših občanov);
- izdelajte bralno znamenje s priporočili za dialog za obiskovalce knjižnic;
- natisnite letak za prostovoljce;
- natisnite načela dialoga na namizni prt za spodbujanje dialoga doma, pri kosilu ali pri večerji (načela dialoga najdete v Dialog za vse. Kratak vodnik za razvoj veščin dialoga).

-
- Kaj mi pride na misel, ko govorimo o spodbujanju veščin dialoga v svojem vsakdanjem okolju pri delu ali v svoji skupnosti?
 - Katere načine promoviranja dialoga si lahko privoščim glede na svoj proračun?
 - Kateri načini promoviranja dialoga so skladni z mojo osebnostjo?

Vztrajno nadaljujte dobro delo – to je način za doseganje dolgoživosti veščin, ki se jih naučimo.

**V vseh interakcijah
v vaši skupnosti
bodite zgled dobrega
dialoga in uporabljajte
veščine dialoga.**

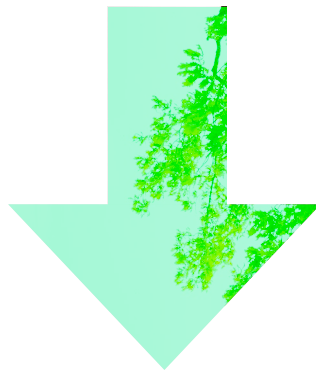

3.3 Izpeljava moderiranega dialoga

Ena od možnosti, ki jo imate kot ambasador za spodbujanje dialoga, je izpeljava moderiranega dialoga na temo, ki bi bila zanimiva za ciljno skupino, na primer o demenci za skrbnike in družinske člane oseb z diagnozo demence, o knjigi, ki smo jo vsi prebrali v knjižnem klubu v lokalni knjižnici ali o možnih projektih v stanovanjski skupnosti ali šoli. Dogodek lahko moderirate na podlagi našega pristopa k dialogu, kar bi omogočilo udeležencem izkušnjo dobrega dialoga. Tako bi lahko udeleženci razvijali svoje veščine dialoga in posledično povečali vključenost v svojih skupnostih.

Ko organiziramo moderirani dialog, je dobro vnaprej razmisliti, katero temo bomo obravnavali, katere so značilnosti ciljne publike, kako jih motivirati za udeležbo na dogodku, kje bo dogodek izveden, kako bomo poskrbeli za logistiko in tako naprej.

Da vam olajšamo delo, smo pripravili predlogo, na kateri so navedeni vidiki, ki jih je dobro upoštevati za uspešno izpeljavo moderiranega dialoga.

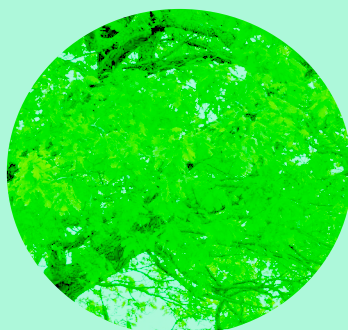

POTREBA

Zakaj je pomembno imeti ta dialog?

ČAS IN KRAJ

Kje in kdaj bo ta dogodek?

CILJ

Kaj bi radi z dialogom dosegli?
Ali gre le za prijateljski klepet?

MOTIVACIJA

Zakaj bi se ljudje želeli udeležiti tega moderiranega dialoga?
Kako jih lahko motivirate?

TEMA

Kaj je tema pogovora?

DOSEG

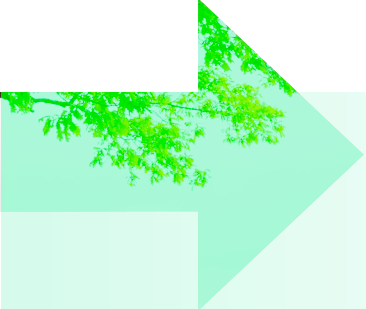
Kako boste dosegli ciljno skupino?

CILJNA SKUPINA

Katere so značilnosti ciljne skupine?
Za koga je ta tema pomembna in zakaj?

Vabimo vas, da si ogledate tudi vodnik *Dialog za vse*. *Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga* ter se seznanite z načeli in koraki, ki jim lahko sledite pri moderiranju dialoga. Priporočljivo je, da se vnaprej pripravite in se z udeleženci dogovorite, kako boste komunicirali in katera načela boste vsi skupaj upoštevali pri pogovoru. V 4. poglavju tega priročnika lahko najdete tudi nasvete o tem, kako moderirati dialog, kako ravnati v nekaterih zahtevnih situacijah ter nekaj dejavnosti, ki vam utegnejo koristiti pri moderiranju dialoga.

Da ugotovite, v kolikšni meri ste prispevali k razvoju veščin dialoga udeležencev dogodka, predlagamo, da od udeležencev pridobite povratno informacijo. Ena od možnosti je, da jim ob koncu dogodka posredujete kratek spletni anketni vprašalnik. Udeležence lahko za povratno informacijo prosite tudi na samem dogodku. Lahko na primer ob koncu vprašate, ali so pridobili nove veščine, ali so se počutili varne in vključene v pogovor z drugimi, ali so bili slišani, so poslušali druge in ali so razpravljali o zanje pomembnih vprašanjih.

-
- **Katera tema navdušuje mene osebno?**
 - **Katera tema bi pritegnila pozornost moje ciljne skupine?**
 - **Katera tema zadeva ljudi v moji organizaciji/skupnosti in bi bilo o njej pomembno govoriti?**
 - **Kako lahko kot ambasador dialoga podprem razvoj veščin dialoga udeležencev?**

² Primer dobre prakse izvajanja moderiranega dialoga je finski projekt Timeout. Več o njem si lahko preberete na: [Timeout - a new way to have a constructive discussion - Sitra](#).

3.4 Izvedba usposabljanja

Izvedba delavnice ali druge vrste usposabljanja je odlična priložnost za celovit pristop k razvoju veščin dialoga, ki lahko vključuje uzaveščanje o pomenu dialoga in tudi razvoj kompetenc, ki jih potrebujemo za sodelovanje v dialogu in/ali moderiranje dialoga.

Za lažje izvajanje usposabljanja smo vam pripravili predlogo, na kateri so navedeni vidiki, ki jih je pomembno upoštevati, da zagotovimo uspešno načrtovanje in izvedbo usposabljanja.

V projektu DIAL smo pripravili izvedbeni načrt za izvajanje 12-urnega usposabljanja, ki vključuje štiri module.

- **1. modul: Zakaj dialog?**
- **2. modul: Kaj je dialog in osnovne veščine dialoga**
- **3. modul: Kako moderirati dialog?**
- **4. modul: Kaj sledi: Uporabljajmo več dialoga v vsakdanjem življenju**

Skladno s potrebami udeležencev usposabljanja lahko izvedete vse štiri module (v tem primeru bi bilo usposabljanje namenjeno novim ambasadorjem dialoga) ali pa se odločite za izvedbo samo nekaterih modulov, na primer 1. modula, 2. modula in posameznih delov 4. modula, vključno z dejavnostmi za zaključevanje usposabljanja (v tem primeru bi vašo ciljno skupino usposabljali z namenom pridobivanja veščin dialoga). Usposabljanje lahko izvajate v živo ali po spletu in ga razdelite na dve, tri ali štiri srečanja.

Upoštevajte, da dolžina modulov ni nujno enaka. Zasnovo usposabljanja lahko prilagodite dolžini usposabljanja in glede na želeno raven pridobljenih veščin, izkušnje, znanje, pričakovanja, potrebe in interese udeležencev.

V vsakem primeru, ne glede na izbrani način izvedbe usposabljanja, upoštevajte značilnosti ciljne skupine, prilagodite jezik in izberite ustrezne dejavnosti. Naj bo usposabljanje kar se da interaktivno in naj vključuje dialog kot sestavni del usposabljanja, da boste dejansko izvajali to, o čemer govorite.

In seveda, dodajte tudi ledolomilce in uvodne vaje za ogrevanje po svoji izbiri. Če je le mogoče, izberite vaje, ki so povezane z dialogom in specifičnim učnim ciljem posameznega modula, ko je to potrebno.

1. modul: Zakaj dialog?

Učni cilj

Uzaveščanje potrebe po dialogu v osebnem življenju, v vaši organizaciji in v družbi kot celoti

- predstavitev projekta DIAL, predstavitev usposabljanja DIAL, učni cilji usposabljanja, urnik, metode dela
- spoznavanje drug drugega in pričakovanj udeležencev
- deljenje dobrih in slabih izkušenj z dialogom
- dialog v primerjavi z drugimi pristopi v pogovoru
- koristi dobrega dialoga v različnih kontekstih (osebni, organizacijski, družbeni), še posebno v kontekstu vaših udeležencev
- dialog kot življenjska veščina v učenju odraslih

Glede na to, da je 1. modul začetek usposabljanja, je pomembno, da ustvarite podporno okolje, da se udeleženci lahko vključijo v učni proces.

- Udeležence lahko predhodno obvestite o ciljih, urniku in strukturi usposabljanja. Morda se lahko že vnaprej seznanijo z vodnikom *Dialog za vse. Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga* ali pa razmislijo o lastnih izkušnjah z dialogom. Za ustvarjanje prostora zaupanja in varnosti je kljub temu pomembno, da si za uvodne dejavnosti vzamete čas na samem usposabljanju, zlasti za predstavitev projekta in strukture usposabljanja, tako da udeleženci vedo, kaj lahko pričakujejo.
- Pri medsebojnem spoznavanju naj udeleženci svojo predstavitev že povežejo z dialogom, na primer tako, da izpostavijo eno od svojih veščin, ki jih podpira pri dobrem dialogu, in eno izmed veščin, ki bi jo radi izboljšali. Bodite pozorni na to, kar udeleženci povedo pri svoji predstavitvi, da jih lahko kasneje med usposabljanjem spomnite na njihove vrline in veščine, ki bi jih še radi pridobili.
- Ko udeležence povabite, da delijo svoja pričakovanja, lahko v majhnih skupinah primerjajo svoja pričako-

vanja in tako že vadijo dialog. Na koncu zberite njihova pričakovanja, da boste lahko usposabljanje ustrezno prilagodili. Če ste pričakovanja udeležencev zbrali vnaprej, predlagamo, da na tem mestu povzamete njihova pričakovanja in preverite, kaj še želijo dodati.

Naslednji pomemben vidik 1. modula je motiviranje udeležencev za dialog.

- Odrasli se najboljše učijo, ko lahko povežejo svoje izkušnje in okoliščine z novim znanjem. Lahko začnete tako, da udeleženci v majhnih skupinah delijo svoje pozitivne in neprijetne izkušnje z dialogom. Po pogovoru v skupinah lahko zberete ključna spoznanja iz izkušenj in v nadaljevanju usposabljanja uporabite njihove izkušnje, ko je to ustrezno.
- Pojem dialoga lahko udeleženci razumejo različno. Zato je dobro, da se že na začetku usposabljanja dotaknemo pomena in koristi dialoga, primerjamo različne pristope v pogovoru in jih povežemo z življenjskimi veščinami, da udeleženci dobijo jasno sliko, kdaj uporabiti dialog in kakšen je namen razvijanja veščin dialoga, kar je lahko most za povezavo uvodnega modula z 2. modulom.

Za izvedbo 1. modula si oglejte 2. poglavje tega priročnika. V razdelku 4.2 poiščite dejavnosti, ki jih lahko uporabite.

2. modul: Kaj je dialog in osnovne veščine dialoga

Učni cilj

Spoznati načela in osnovne veščine dialoga, da bi lahko v polnosti sodelovali v dobrem dialogu

- DIAL definicija dialoga in osnovna načela
- osnovne veščine dobrega dialoga: samorefleksija, poslušanje, govorjenje/izražanje, zadržanje hipnega odziva
- vadba prvega koraka: priprava na dialog
- izkušnja dialoga
- pregled korakov dialoga: priprava na dialog, med dialogom, zahtevne situacije, v katerih se znajdemo med dialogom

Osrednja pozornost 2. modula je namenjena raziskovanju in vadbi dialoga, načelom in osnovnim veščinam dialoga.

- Ko boste poglobljali razumevanje definicije in osnovnih načel dialoga, je dobro poudariti, da obstajajo različne definicije dialoga in različni modeli. Pri definiciji, ki smo jo oblikovali v okviru projekta DIAL, smo imeli v mislih sodelovanje v dialogu v vsakodnevnih situacijah. Udeleženci bodo imeli različne izkušnje in prepričanja o dialogu in morda bodo oporekali bodisi definiciji ali načelom dialoga. V tem primeru odprite dialog v smer, da bodo udeleženci lahko delili različne poglede. Hkrati izpostavite, da so definicija in načela dialoga po mnenju ustvarjalcev projekta DIAL temelj, ki zagotavlja, da je dialog sploh možen.
- Skladno z našim ciljem približati dialog predvsem ljudem, ki imajo manj razvite veščine dialoga in jim primanjkuje samozavesti, da bi izrazili svoje mnenje, smo na osnovi raziskave izluščili ključne veščine za dialog. Koristno je, da udeleženci najprej razmislijo, koliko razvite so njihove veščine dialoga, in nato izberejo, katero veščino natančno bi želeli razviti bolje.

- Odvisno od predznanja ciljne skupine in njenih značilnosti, vključno z njenim kulturnim ozadjem, lahko naredite tudi nekaj vaj za razvijanje osnovnih veščin dialoga. Primeri vaj in dejavnosti lahko najdete v vodniku *Dialog za vse. Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga*. Vabljeni seveda, da uporabite tudi svoje lastne vire in izkušnje.
- Najboljši način uporabe načel in osnovnih veščin dialoga v praksi je izvedba dialoga na izbrano temo. Ko udeleženci v skupinah zaključijo dialog, naj razmislijo o tem, kako so doživeli dialog, kaj je delovalo dobro in kaj bi lahko naredili drugače. Podajte konstruktivno povratno informacijo v povezavi z veščinami dialoga, ki so jih med dialogom demonstrirali udeleženci, in udeležence prosite, naj izberejo eno konkretno vedenje, povezano z dialogom, ki ga bodo izboljšali, tako da se bodo nanj osredotočili v vsakdanjih situacijah.
- Zagotovite, da imate ob koncu 2. modula dovolj časa za kratek pregled korakov dialoga in za pogovor z udeleženci, kako se bodo odzvali v nekaterih zahtevnih situacijah, ter da jim ponudite nekaj nasvetov, kako lahko ravnajo. Upoštevajte, da so lahko te situacije za nekatere udeležence boleče in bo zato zanje zelo pomembno, da dobijo takojšnjo rešitev. Vendar čarobne formule ni in ni vse v naši moči. Izrazite podporo, empatijo in skrb za udeležence ter opozorite na načela in osnovne veščine dialoga (glej *Dialog za vse. Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga*). Če imate dovolj časa, lahko izvedete tudi igro vlog, s katero vadite odzive v zahtevnih situacijah.

Če izvajate usposabljanje za razvoj veščin dialoga, predlagamo, da razširite 2. modul in izvedete več vaj, predstavite primere dobre prakse ter izvedete igro vlog, da zares podprete udeležence pri razvoju teh veščin.

3. modul: Kako moderirati dialog?

Učni cilj

Naučiti se, kako moderirati dialog in kako ravnati v zahtevnih situacijah

- prepoznavanje značilnosti ciljne skupine (kontekst in specifične potrebe ciljne skupine)
 - kompetence moderatorja
 - deljenje nasvetov in priporočil za obvladovanje zahtevnih situacij
-

Po 1. in 2. modulu, ki obravnavata dialog, njegove značilnosti in koristi, sledi 3. modul, ki se osredotoča na to, kako lahko ambasadorji moderirajo dialog.

- Začnite z vajo, ki bo omogočila udeležencem (posamezno ali v majhnih skupinah, če prihajajo iz iste organizacije), da prepoznajo značilnosti in potrebe njihove ciljne skupine, povezane z veščinami dialoga. Ob tem lahko pripravijo kratko predstavitev, da dobijo nekaj dodatnih vpogledov tudi od drugih udeležencev. Tudi vi kot izobraževalni trener imejte na zalogi nekaj predlogov glede na kontekst ciljne skupine vaših udeležencev (na primer, če je udeleženec prostovoljec, je kontekst lahko povezan z migranti, ki nimajo jezikovnih veščin, ali če je udeleženec učitelj, je kontekst morda starševski sestanek itd.).
- Obravnavajte temo v povezavi s kompetencami moderatorja na podlagi predloge v razdelku 3.3 tega priročnika in vodnika *Dialoga za vse. Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga*. Namenite dovolj časa za izmenjavo nasvetov in priporočil o moderiranju, posebno v povezavi z ravnanjem v zahtevnih situacijah in ob upoštevanju specifičnih kontekstov udeležencev.
- Glede na to, da se odrasli najlažje učijo tako, da preizkušajo naučeno in povezujejo novo učenje s svojim kontekstom, vprašajte udeležence, za katere zahtevne situacije se želijo pripraviti oni in naredite igro vlog,

da te situacije lahko vadijo. Odvisno od števila udeležencev, lahko igro vlog izvajajo v eni veliki skupini ali v več manjših skupinah. Zagotovite več ponovitev, da je lahko v vsakem krogu eden od udeležencev v vlogi moderatorja. Predstavite način, kako učinkovito podamo povratno informacijo in omogočite, da bodo soudeleženci lahko dali povratno informacijo osebi v vlogi moderatorja po informacijo krogu. Dobrodošlo je, da tudi vi kot izobraževalni trener zagotovite povratno informacijo. Od vas in od udeležencev je odvisno, katerim zahtevnim situacijam se boste želeli posvetiti. Lahko si ogledate razdelek 4.1 tega priročnika, kjer so opisane nekatere zahtevne situacije z nasveti, kako ravnati v teh situacijah.

**Začnite z vajo,
ki bo omogočila
udeležencem,
da prepoznajo značil-
nosti in potrebe nji-
hove ciljne skupine,
povezane z veščina-
mi dialoga.**

4. modul: Kaj sledi: Vnesimo več dialoga v vsakdanje življenje

Učni cilji

Načrtovati, kako promovirati, izvesti in evalvirati dialog v različnih kontekstih

- načrtovanje moderiranega dialoga
 - kako vemo, da je bil dialog uspešen?
 - drugi načini promoviranja dialoga v različnih kontekstih
 - zaključevanje usposabljanja
-

Kot ambasadorji dialoga boste promovirali dialog na različne načine. 4. modul je namenjen načrtovanju moderiranega dialoga in prepoznavanju drugih načinov za spodbujanje dialoga.

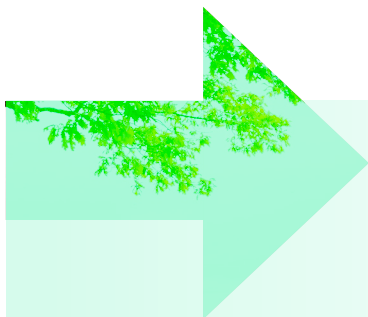
- Začnete lahko s širšim pregledom izpeljave moderiranega dialoga in se pogovorite z udeleženci, katere elemente je pri tem treba upoštevati glede na njihove izkušnje. Udeleženci lahko nato uporabijo predlogo v razdelku 3.3 tega priročnika kot kontrolni seznam in ga primerjajo s svojo vizijo izpeljave moderiranega dialoga. Posebno pozornost posvetite temu, kako bodo ambasadorji spodbudili svojo ciljno skupino za vključitev v dialog.
- Udeleženci nadaljujejo pripravo svojega lastnega načrta za izpeljavo moderiranega dialoga (najprej zbirajo zamisli, nato oblikujejo osnutek in na koncu, če je mogoče, dokončajo načrt). Udeležence lahko tudi prosite, da sami dokončajo načrt in ga predstavijo na naslednjem srečanju ali ga pošljejo izobraževalnemu trenerju za pregled in povratno informacijo.
- Vključite tudi evalviranje moderiranega dialoga za ugotavljanje, ali je bil dialog uspešen. Skupaj z udeleženci na osnovi viharjenja možganov razmislite o različnih možnostih: najprej, kako lahko moderator

sam ugotovi, da je bil dialog uspešen, in nato, kako lahko ve, da je bil dialog uspešen za udeležence (v razdelku 3.3 tega priročnika najdete predloge za evalviranje dogodka). Če gre za dialog v okviru organizacije ali v skupnosti, lahko razmislite tudi o drugih načinih za spremljanje izboljšanja kulture dialoga v organizaciji/skupnosti kot celoti.

- Z udeleženci zberite zamisli, kateri so poleg moderiranega dogodka drugi načini za promoviranje dialoga in za vključevanje v dialog tistih, ki imajo manj razvite veščine dialoga, za uresničevanje vizije »dialog za vse«. Ko udeleženci delijo svoje zamisli, jih razdelite v tri skupine in dodelite vsaki skupini eno obliko promoviranja dialoga. Nato jih prosite, da jih nadgradijo s predlogi o tem, kako najučinkoviteje doseči njihovo ciljno skupino (1. skupina: dialog kot način življenja; 2. skupina: razširimo besedo o dialogu in vključimo druge; 3. izvedba usposabljanja za razvoj veščin dialoga). Izhajajte iz vsebine 3. poglavja tega priročnika.

Tako kot začetek je tudi učinkovit zaključek usposabljanja zelo pomemben za dolgoročni učinek usposabljanja.

- Zaključite usposabljanje s povzetkom vsebine, povežite teme in veščine, ki ste jih obravnavali, s pričakovanji udeležencev in s cilji usposabljanja ter povabite udeležence, da povejo, kaj bodo z usposabljanja odnesli oni.
- Namenite čas ustvarjanju trenutka prisotnosti ob koncu usposabljanja, da proslavite dosežke in vas skupna izkušnja napolni z energijo. Hkrati izpostavite prihodnje korake, ki jih bodo udeleženci naredili v povezavi z dialogom. Naj udeleženci z usposabljanja odidejo nasmejani in dobre volje.
- Evalvacijo usposabljanja v pisni obliki lahko opravite ob koncu usposabljanju v živo ali kasneje preko spleta.

- Kakšen je moj osebni cilj pri izvajanju usposabljanja za pridobivanje veščin dialoga?
- Na kakšen način lahko prilagodim izvedbeni načrt, da nagovorim potrebe ciljne skupine?
- Za katere dele izvedbenega načrta je dobro, da jih poudarim?
- Katerih delov izvedbenega načrta se lahko le na kratko dotaknem ali jih popolnoma izpustim?
- Kaj lahko usposabljanju dodam?

Vključite tudi evalviranje moderiranega dialoga za ugotavljanje, ali je bil dialog uspešen.

4. Nasveti in priporočila za uporabo veščin dialoga

Dobrodošli v 4. poglavju, v katerem smo zbrali nabor idej in vaj, ki jih lahko uporabite, ko se pripravljate za izvedbo moderiranega dialoga, izvajate usposabljanja ali pa preprosto želite druge vključiti v dialog v vsakdanjih situacijah, kot so sestanki, spletni pogovori ali druge neformalne situacije (klepet ob pijači po nogometni tekmi, pogovori na družinskih srečanjih, sodelovanje z drugimi prostovoljci v lokalni skupnosti ipd.).

4.1 Nasveti in priporočila za moderiranje dialoga in ravnanje v zahtevnih situacijah

Vloga moderatorja je držati prostor za dialog. Kako gladko bo dialog potekal, je zato v veliki meri povezano s tem, kako mi kot moderatorji vzpostavimo pogoje za dialog in kako se odzovemo, ko se pojavijo zahtevne situacije. Ustvarjanje pogojev za dialog je v veliki meri povezano tudi s tem, kako druge spodbujamo k vključitvi v dialog.

Ko gostimo moderiran dialog, je prostor še posebno pomemben, saj nam pomaga ustvariti sproščeno vzdušje. Dobro je, da pripravite varno in udobno okolje, ki je dostopno vsem (upoštevamo svetlobo, temperaturo in hrup). Razmislite, katera postavitev bi bila najudobnejša za dialog: ali je to ob mizi, na kavču ali v krogu? Če dialog poteka po spletu, ali lahko vsi vklopijo kamere? Pomembno je, da ljudje vidijo drug drugega, saj to ustvarja povezavo. Poskusite urediti prostor tako, da to omogočite. Morda lahko ponudite tudi vodo, kavo, čaj, nekaj sladkega ali celo prigrizke. V vsakodnevnih situacijah poskrbite, da se vi in tudi drugi udeleženci počutite varno in udobno, ter da, na primer, lahko slišite drug drugega. Ko usposabljate druge za moderiranje dialoga, jih prosite, naj razmislijo tudi o prostoru.

Oglejmo si, kako lahko moderiramo konstruktiven dialog:

- **Kako odpremo dialog in spodbudimo pogovor na začetku?** Vsi ljudje se ne počutijo udobno, ko srečajo tujce ali vstopijo v situacijo, ko potrebujemo večšine dialoga. Pravzaprav bo večina od nas v teh situacijah občutila neko mero nelagodja ali vznemirjenosti, pa naj bo to v neformalnih situacijah ali v bolj formalnem moderiranem dialogu. Da bo lažje, poskrbite, da boste na začetku vsakemu od udeležencev posvetili nekaj pozornosti. Če jih ne poznate, se predstavite in povabite druge, da se predstavijo. Naj se vsi počutijo dobrodošli in opaženi. Vzpostavite stik, nasmehnite se, opazite ljudi okoli sebe. Udeležence seznanite, o čem želite govoriti, ter predstavite strukturo srečanja ali dialoga. Če izvajate usposabljanje ali moderiran dialog, poskrbite, da vsi udeleženci na začetku vzpostavijo stik z vsaj še eno osebo poleg vas. To lahko storite tako, da udeležence povabite k pogovoru v paru na osnovi preprostega izhodiščnega vprašanja, kar bo prispevalo k premagovanju začetne zadržanosti.
- **Kako oblikujemo skupna pravila za dialog na začetku moderiranega dialoga (v partnerstvu z udeleženci)?** Pravila za dialog so pomembna, saj povečujejo občutek varnosti in sodelovanja med udeleženci. Po potrebi lahko med dialogom preprosto opozorimo nanje. Pravila so orodje, da izrazimo, katero vedenje, o katerem se dogovorimo, bo prispevalo k dobremu dialogu. Pravila lahko napišemo na plakat na steni, jih na začetku dogod-

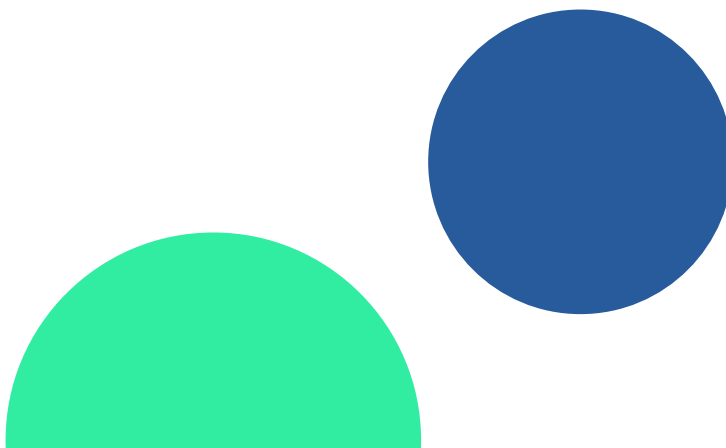
ka skupaj z udeleženci pregledamo ter udeležence prosimo, da dodajo, kar je pomembno njim. Če nam čas in kraj to omogočata, lahko vsa osnovna pravila za dialog oblikujemo skupaj z udeleženci. Oglejte si primer načel v razdelku 2.1 tega priročnika.

Predvsem pa, kot ambasadorji dialoga bodimo dober zgled!

- **Kdaj in kako se lahko sklicujemo na pravila za dialog, ki smo jih oblikovali na začetku?** V nekaterih situacijah bo ustrezno, da opozorimo na pravila, ki smo jih sooblikovali na začetku dialoga, kot na primer: ko se pojavi več tem naenkrat, ko se udeleženci začnejo glasno pogovarjati med seboj, medtem ko govori kdo drug, ko en udeleženec prekinja druge, ko je kdo nespoštljiv ali žali druge ... Lahko začnemo z: »Preden nadaljujemo, bi rad nekaj povedal. Na začetku smo se dogovorili, da ...« Rečemo lahko tudi: »Naj vas vse spomnim na pravila za naš dialog. Na začetku smo se dogovorili, da ...« (in nato izpostavite konkretno pravilo, na katero se sklicujete).
- **Kako pokažemo, da smo aktivno poslušali?** Aktivno poslušanje lahko doživljamo kot način, kako izraziti zanimanje in spoštovanje do druge osebe. Začne se s popolno prisotnostjo v trenutku. Da aktivno poslušamo, lahko pokažemo tako, da vzpostavimo očesni stik, se vzpodbudno nasmehujemo, rahlo prikimamo ... Storimo to na kakršen koli način, ki je za nas naraven. Spodbudimo tudi druge okoli nas, da storijo enako. Zavedajmo se izraza na svojem obrazu in postavljajmo odprta vprašanja za boljše razumevanje. Lahko na primer rečemo: »Zelo zanimivo je bilo, kar ste pravkar povedali. Hvala, da ste to delili z nami.« Naredimo lahko kratek povzetek in povprašamo druge udeležence, kaj menijo. Na to, kar so povedali udeleženci, udeležence spomnimo v nadaljevanju dialogu.
- **Kdaj in kako povzemamo?** Obstajajo situacije, ko je povzemanje lahko zelo koristno za učinkovit dialog, na primer,

ko oseba zaide v podrobnosti ali je izjemno zgovorna, ko želimo narediti most od ene do druge teme, ko se ob glavni temi pojavijo dodatne teme, ko imamo občutek, da so udeleženci nekoliko izgubljeni, ali pa, bodimo iskreni, ko se počutimo izgubljeni mi sami in potrebujemo nekaj trenutkov, da lahko nadaljujemo, ali ko obstaja veliko različnih mnenj o nečem. Lahko povzamemo z besedami: »Naj povzamem, kar sem slišal/a ...« ali »Toliko različnih pogledov, mnenj in izkušenj (navedite nekaj primerov, ki so jih delili udeleženci) ...,« ter nato nadaljujemo z naslednjim vprašanjem za pogovor.

- **Kaj storimo, če nam zmanjkuje časa?** Upravljanje časa je pomembna naloga moderatorja ali izobraževalnega trenerja. Vnaprejšnja izdelava izvedbenega načrta je eden od načinov, da zagotovimo dovolj časa za vsak del dialoga ali usposabljanja. Med dogodkom preverjamo, koliko časa smo porabili. Če se zgodi, da nam zmanjkuje časa, lahko vprašamo udeležence, kako bi bilo dobro izkoristiti preostali čas (če sta na primer na voljo dve temi, jih lahko vprašamo, kateri temi bi se raje posvetili) ali pa jih prosimo za dovoljenje, da srečanje podaljšamo za nekaj minut. Včasih, ko imamo še nadaljnja srečanja, lahko nekatere teme, ki smo jih izpustili, obravnavamo kasneje, včasih pa jih preprosto izpustimo. Vsekakor je pomembno, da imamo na voljo dovolj časa za zaključne dejavnosti. V vsakodnevnem dialogu spodbujajmo ljudi, naj vljudno sporočijo, kadar nimajo časa: nestrpnostno gledanje na uro ali drugi znaki v takih situacijah lahko drugim povzročijo nelagodje in občutek odvečnosti. Enako velja tudi za moderiran dialog.

- **Kako zaključimo dialog?** Dobro je upoštevati, da je zaključek dialoga enako pomemben kot začetek. Proti koncu dialoga lahko upočasnimo tempo, navedemo, koliko časa je še na voljo, ali povemo, da je čas za zaključne misli udeležencev. Lahko naredimo kratek povzetek tem in povabimo udeležence, naj delijo, kar je bilo zanje pomembno ali kar so spoznali o sebi. Ob koncu se vsem zahvalimo za sodelovanje v dialogu in za njihov prispevek.

Ne glede na to, kako dobro smo pripravljeni, nikoli ne vemo, kakšne situacije se lahko zgodijo na samem dogodku, kako se bodo udeleženci odzvali na temo in kako bodo komunicirali drug z drugim in z moderatorjem. Oglejte si nekaj situacij, ki so jih izkušeni moderatorji opisali kot zahtevne in za katero so navedli nekaj načinov, kako se odzvati, da bi dialog lahko tekel naprej.

- **Če se je dialog preveč oddaljil od prvotne teme**, prosite osebo, da se vrne na prvotno temo, kot ste se dogovorili na začetku. Druga možnost je, da se s skupino dogovorite, ali je tema, ki se je pojavila, zanje pomembna in se želijo o njej pogovarjati naprej ali bi se raje držali prvotne teme dialoga. Nadaljujte glede na odziv udeležencev, bodisi »opustite temo«, ki se je na novo pojavila, ali pa se o njej pogovarjajte naprej.
- **Če se dialog sprevrže v prepričevanje**, uporabite »zamrznitev slike«, tj. obliko prekinitve, ki vam bo omogočila, da lahko delite svoje opažanje. Izpostavite, da tema, o kateri posameznik govori, vzbuja močna čustva, in povprašajte, ali je pomembna tudi za druge. Povabite udeležence, da razmislijo o svojih vrednotah, ki se odražajo skozi njihova prepričanja. Lahko odprete prostor tudi za razmislek, kako lahko upoštevajo prepričanja vsakega od njih in hkrati sledijo načelom dialoga. Poudarite, da dialoga ni treba zaključiti z enim samim skupnim mnenjem in da vsak od njih lahko iz pogovora vzame, kar želi.
- **Če v moderiranem dialogu ena oseba prevladuje in tako drugim preprečuje**, da bi lahko sodelovali v dialogu, se ji

zahvalite, da je delila svoje mnenje, in nato povabite druge, da spregovorijo, na primer, rečete lahko: »Opazil sem, da nekateri ostajate tiho. Ali želi kdo kaj dodati?«

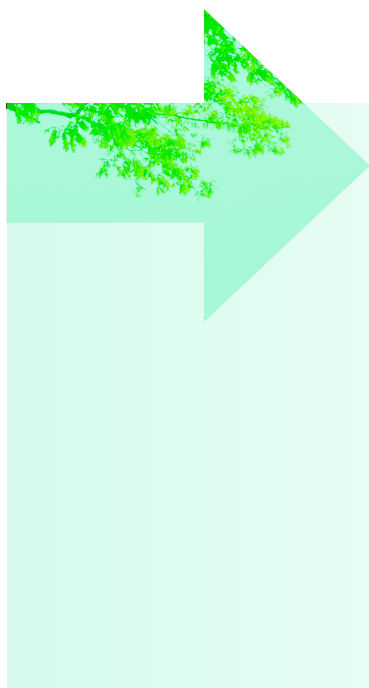
- **Če so udeleženci dialoga »tihani«**, delujejo zadržano in se ne vključujejo, je dobro, da to zaznate. Vsak od nas je drugačen v načinu interakcije. Nekateri so naravno bolj tihi in manj odzivni. Prispevate lahko tako, da prisotnim omogočite, da se počutijo varne in bolj sproščene. Uporabite lahko različne tehnike za vključitev udeležencev: začnite s klepetom, da ustvarite sproščeno razpoloženje, prosite udeležence, da svoje mnenje delijo v parih ali v manjših skupinah ali da najprej zapišejo svoje razmišljanje. Eden od načinov, da spodbudite pogovor, je tudi ta, da delite svoja lastna razmišljanja: »Ujela sem se, da razmišljam o tem in tem, na kaj ob tem pomislite vi?« Ali pa: »Kakšno je ob tem vaše razmišljanje?« Vendar je dobro, da se zavedamo, da tišina ni sovražnik: nudi nam čas za razmislek ali čas, da se lahko ozremo okoli sebe in sprejmemo, kar se dogaja okoli nas. To velja tudi za vsakodnevni dialog: tišine niso znak sovražnosti. Ob tem lahko naletimo tudi na kulturne razlike.
- **Če se udeleženci začnejo ukvarjati s čim drugim**, kot je odpirati prenosni računalnik, pregledovati svoj telefon itd., ali preprosto niso miselno prisotni, lahko spomnimo na eno od pravil za dialog, ki smo jih skupaj oblikovali na začetku, namreč da se bomo osredotočili na dialog in med njim ne bomo uporabljali telefonov ter računalnikov. Odvisno od situacije, seveda, včasih lahko le prijazno prosimo osebo, da odloži telefon in se pridruži skupini. Ena od možnosti je tudi, da se preprosto ne odzovemo, saj nikoli ne vemo, kako nujna je situacija za udeleženca. V vsakem primeru je pomembno, da smo v takšnih situacijah razumevajoči, da se dogovorimo v partnerstvu in nismo pokroviteljski.
- **Če ima udeleženec tremo**, mu primanjkuje samozavesti ali veščin dialoga, imejte v mislih, da nismo vsi izkušeni ali samozavestni pri izražanju svojih misli. V skupini je pogosto kdo, ki zavzame več prostora, se laže izrazi in je bolj dominanten. Dinamiko v skupini lahko poskusite spremeniti tako, da vključite v pogovor tudi tiste, ki so tišji. Uporabite lahko različne tehnike, kot so pogovor v parih ali v manjših skupinah. Ali pa na primer rečete: »Slišali smo že

mnenje in poglede nekaterih izmed vas. Z veseljem bi slišal/a še mnenje tistih, ki doslej še niste ničesar povedali.« Lahko jih spodbudite, da se vključijo v pogovor tudi na druge načine: tako da se jim nasmehnete in jim s pogledom ponudite podporo, zagotovite, da jih drugi ne prekinjajo, spomnite na to, kar so morda omenili v pogovoru, jim daste dovolj časa za razmislek in da poiščejo besede, da se lahko izrazijo ... Ko začnejo govoriti, jim posvetite svojo polno pozornost in jih podprite z besedami: »Vzemite si čas. Vsako mnenje šteje. Pomembno je, da slišimo, kaj želite povedati.« Na koncu se jim zahvalite in dodajte, da je bil njihov prispevek dragocen, kot dodatno spodbudo, da so delili svoje mnenje.

- **Če eden od udeležencev izrazi močna čustva, se začne hihitati**, se razjezi ali postane zelo žalosten, morda celo začne jokati, upoštevajte, da močna čustva včasih lahko sproži tema dialoga ali dinamika skupine. Ne ustrašite se jih in ostanite mirni. Močna čustva so pogosto sporočilo, da je to, o čemer govorimo, zares pomembno za to osebo. Sprejmite in priznavajte čustva drugih, pokažite, da je v redu doživljati čustva in jih izraziti, še posebno, če to storimo na konstruktiven način, tako da ne škodimo drugim. Enako priporočilo velja tudi za vsakodnevni dialog. Pogosto nam je čustveno lažje, ko čustva najdejo pot, da se izrazijo in jim je priča še kdo drug. Udeležencu se lahko zahvalite, da je delil svoja čustva in izrazite priznanje, tako da rečete: »Dobro je, da ste izrazili svoja čustva ob tem.« Tudi druge udeležence lahko vprašate, kakšne občutke doživljajo ob tej temi, in pogovor usmerite k skupni izkušnji. Če so čustva premočna ali škodljiva za dialog, lahko predlagate kratek premor. Najpomembneje je, da čustev v skupini ne pometemo pod preprogo.
- **Če eden od udeležencev začne interpretirati, soditi ali analizirati, kar je povedal drug udeleženec**, imejte v mislih, da je osnovni pogoj za pristen dialog ta, da se ljudje počutijo varne in so pripravljeni ter zmorejo izraziti svoje misli in izkušnje, tudi če se močno razlikujejo od izkušenj drugih. Obsojajoče ali nespoštljivo vedenje je učinkovit način, da izničimo zaupanje v skupini ali medosebnih odnosih. Lahko se zgodi, da se oseba, ki je tarča presojanja ali obtoževanj, ne more braniti sama. Pogovor lahko moderirate tako, da rečete: »Naj najprej slišimo, kaj X res želi povedati o

tem, in nato dajmo prostor različnim mnenjem.« Ponovno lahko spomnite na dogovorjena pravila. Če se znajdete v takšni situaciji, bodisi kot udeleženec, moderator ali izobraževalni trener, bodite asertivni ne da bi bili agresivni ali obtožujoči. Mirno pojasnite svoje stališče, brez potrebe imeti prav ali biti pametnejši od drugih, in izhajajte iz svojega osebnega stališča (menim, verjamem, to je moja izkušnja).

Zavedajte se, da udeleženci pričakujejo, da bo moderator prevzel pobudo in se učinkovito odzval, ko se pojavi zahtevna situacija.

- **Katere so zame najbolj zahtevne situacije?**
- **Kaj potrebujem, da lahko ustrezno ravnam v zahtevnih situacijah?**
- **Katere moje veščine in sposobnosti mi lahko pomagajo, da se v zahtevnih situacijah učinkovito odzovem?**

4.2 Dejavnosti in vaje

Za vse, ki nameravate izvajati usposabljanje o dialogu, smo pripravili nabor vaj, ki so povezane z različnimi moduli usposabljanja. Naj služijo kot navdih vašim udeležencem za razvoj veščin dialoga in moderatorskih veščin. Seveda dobrodošli, da jih ustrezno prilagodite ciljni skupini.

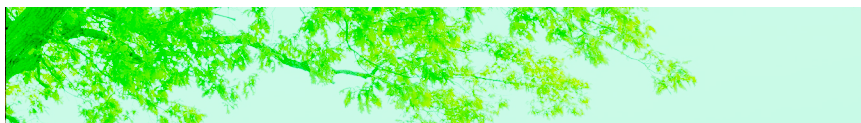
4.2.1 Spoznajmo se (uvodna vaja)

Cilj: Vzpostavljanje zaupanja in vključevanje udeležencev.

Trajanje: 10–20 min (odvisno od velikosti skupine)

- Koraki:**
1. Povabite udeležence, da se predstavijo na osnovi izhodiščnih vprašanj, ki jih ponudite. Naštevamo nekatera možna vprašanja (poleg imena in organizacije, iz katere prihajajo udeleženci).
 - Katera moja veščina mi pomaga pri dobrem dialogu? Katero veščino, povezano z dialogom, bi rad/a še razvil/a?
 - Kaj me je danes pripeljalo sem?
 - Na kaj najprej pomislim v povezavi s temo, o kateri se pogovarjamo danes?
 - Kakšna je moja super moč v dialogu? (udeleženci izberejo pridevnik)
 2. Moderator/izobraževalni trener se najprej na kratko predstavi, tako da udeleženci lahko sledijo njegovemu zgledu.

3. Ko se vsak udeleženec predstavi, jih povabite, naj vstanejo, se sprehodijo po prostoru in srečajo drugega udeleženca ter mu povedo, česa se spomnijo o tem, kar je ta povedal o sebi. Nato osebi v paru zamenjata vlogo. Na ta način udeleženci spoznajo še 2 osebi, tako da se z vsako od njih pogovorijo v paru ena na ena.
4. Izobraževalni trener lahko to vajo poveže z veščinami aktivnega poslušanja in samorefleksijo udeležencev o tem, kako dobro so se odrezali pri veščini aktivnega poslušanja.

4.2.2 Tiha tla (samorefleksivna vaja)

Cilj: Uzaveščanje o razlikah med dialogom, debato in pogajanji.

Trajanje: 10 min refleksija individualno
5–10 min skupinska razprava

- Koraki:**
1. Položite na tla 3 plakate (v obliki kroga). Na prvem plakatu je napisana beseda »dialog«, na drugem »debata« in na tretjem »pogajanje«.
 2. V tišini se udeleženci v lastnem ritmu premikajo od plakata do plakata in napišejo ali narišejo svoje asociacije v povezavi s posameznim pojmom, napisanim na plakatu, ali v povezavi s tem, kar so drugi napisali ali narisali na plakat.
 3. Sledi skupinska razprava. Sprejmite različne izkušnje in mnenja ter predstavite definicije pojmov, kot so opredeljeni v razdelku 2.3 tega priročnika.

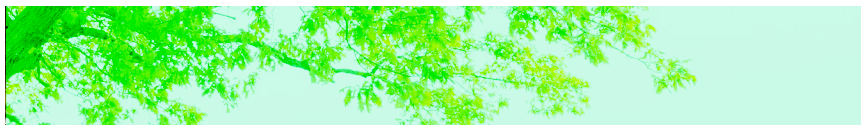

4.2.3 Diagnostični test (samorefleksivna vaja)

Cilj: Uzaveščanje lastnih veščin dialoga.

Trajanje: 3 min refleksija individualno
10–12 min pogovor v majhnih skupinah, 3–4 osebe
5 min skupinska razprava

- Koraki:**
1. Udeleženci razmislijo o situaciji, ko so imeli po svojem mnenju dober dialog, in o situaciji, v kateri s svojim ravnanjem v dialogu niso bili zadovoljni.
 2. Po 3 minutah v skupinah delijo svoje izkušnje, tako da se osredotočijo na razlike med obema situacijama. Izhajajo lahko iz naslednjih vprašanj:
 - Situacija, v kateri sem imel/a dober dialog: Kaj je prispevalo k dobremu dialogu? Kaj je naredilo dialog varen? Kaj točno sem naredil/a? Na kakšen način sem komuniciral/a? V kolikšni meri sem vplival/a na dialog?
 - Situacija, v kateri nisem imel/a dobrega dialoga: Kaj je prispevalo k temu, da nisem imel/a dobrega dialoga? Kaj je preprečilo dialog? Kaj točno sem naredil/a? Na kakšen način sem komuniciral/a? V kolikšni meri sem vplival/a na dialog?
 3. Sledi skupinska razprava o spoznanjih, ki so jih udeleženci pridobili skozi razmislek. Ob tem lahko predstavite tudi DIAL model dialoga (glej razdelek 2.1 tega priročnika in vodnik *Dialog za vse. Kratak vodnik za razvoj veščin dialoga*).

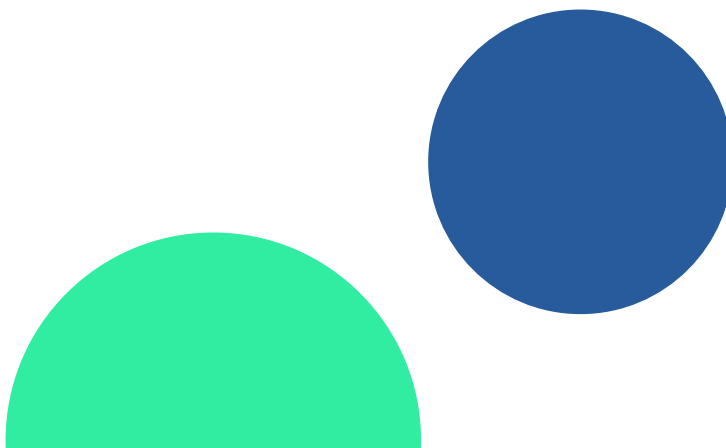

4.2.4 Moja zgodba dialoga (samorefleksivna vaja)

Cilj: Uzaveščanje in razvijanje veščin dialoga.

Trajanje: 4 min priprava
4 min skupinska izmenjava mnenj

- Koraki:**
1. Vsak udeleženec pripravi kartico ali list papirja in v sredino napiše svoje ime.
 2. V vsakem kotu kartice/lista papirja udeleženci napišejo odgovor z eno ali z dvema besedama na eno izmed naslednjih vprašanj:
 - Kaj omogoča dober dialog?
 - Katero lastnost ima oseba, s katero sem imel/a dober dialog?
 - Katero lastnost ima oseba, s katero se v dialogu počutim nelagodno?
 - Kje vidim priložnost za izboljšanje svojih veščin dialoga?
 3. Prosite udeležence, da vstanejo, se sprehodijo po prostoru in delijo svoje ugotovitve z drugimi udeleženci.

4.2.5 Klepet (ang. »small talk«) (izkustvena vaja)

Cilj: Vključevanje udeležencev v dialog za razvijanje veščin dialoga.

Trajanje: 10 min

- Koraki:**
1. Udeleženci oblikujejo pare ali skupine od 3 do 5 oseb.
 2. Eden od udeležencev v skupini izvleče eno temo iz klobuka in začne pogovor o temi z drugo osebo v paru oziroma z drugimi osebami v skupini. To traja približno eno minuto. (Teme vnaprej pripravi izobraževalni trener ali naredi nabor tem skupaj z udeleženci.)
 3. Po tem času naslednji udeleženec v skupini izvleče novo temo in enominutni pogovor se začne znova.
 4. Vaja lahko traja do 5 minut oziroma toliko časa, da vsak udeleženec v skupini izvleče eno temo.
 5. Sledi kratka refleksija v paru ali v skupini o lastnih veščinah dialoga.
 6. Še nekaj nasvetov: vajo lahko uporabimo kot energijsko vajo za ogrevanje. Lahko je namreč zelo zabavna, če jo izvedemo hitro in sproščeno.

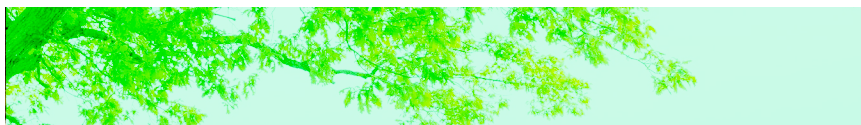
4.2.6 Podajmo se v DIALog (izkustvena vaja)

Cilj: Vključevanje udeležencev v dialog za razvijanje veščin dialoga.

Trajanje: 5 min navodila in zbiranje tem
15–30 min dialog
10 min zaključevanje

- Koraki:**
1. Z udeleženci naredite nabor tem za dialog ali predstavite svoje predloge tem za dialog, da udeleženci izberejo eno izmed njih (npr. podnebne spremembe, sodelovanje na Evroviziji, medgeneracijska komunikacija in sodelovanje itd.) Dobro je, da tema pomembno zadeva udeležence oziroma jih res zanima. Idealno bi bilo, da imajo o izbrani temi različno mnenje, da lahko izkusijo pravi dialog.
 2. Prosite udeležence, da oblikujejo skupine do 10 oseb, odvisno od števila udeležencev, in izberejo temo za dialog.
 3. V vsaki skupini se ena oseba prostovoljno javi za vlogo opazovalca dialoga, ki bo na koncu dialoga udeležencem skupine podala konstruktivno povratno informacijo.
 4. Izobraževalni trener ponovno izpostavi, da naj v izkustveni vaji dialoga udeleženci sledijo načelom in korakom dialoga.
 5. Po 15–30-minutnem dialogu udeleženci delijo svojo izkušnjo dialoga, kaj je delovalo dobro in kje bi lahko ravnali drugače. Opazovalec poda povratno informacijo. Na koncu lahko tudi izobraževalni trener deli svoja opažanja, ki jih je zbral ob opazovanju skupin v dialogu.
 6. Vsak udeleženec izbere eno konkretno vedenje, povezano z dialogom, ki ga namerava izboljšati, tako da bo nanj

pozoren v vsakodnevnih situacijah, ter to izbrano vedenje podeli s skupino.

4.2.7 Vaja dela mojstra (igra vlog)

Cilj: Razvijanje veščin moderiranja dialoga.

Trajanje: 50 min (5 rotacij: 10 min na rotacijo)

- 2 min priprava v skupini
 - 5 min igra vlog
 - 3 min razprava v skupini
- 5 min skupinsko zaključevanje

- Koraki:**
1. Udeleženci oblikujejo skupine po 5.
 2. Eden od članov skupine postane moderator, drugi postane opazovalec, ki bo dal povratno informacijo moderatorju ob koncu moderiranega dialoga, preostali trije člani skupine pa imajo vloge udeležencev v dialogu.
 3. Moderator skupine izbere temo dialoga in zahtevno situacijo, ki jo želi vaditi (kako ravnamo v nekaterih zahtevnih situacijah, je opisano v razdelku 4.1 tega priročnika). Ker gre za igro vlog, ki vključuje zahtevno situacijo, je verjetno lažje, da je tema dialoga za moderatorja enostavna in jo dobro pozna, da se lahko osredotoči na moderiranje namesto na samo vsebino (npr. pomen prostovoljstva, radost potovanja ali branje knjig).
 4. Dialog poteka sočasno v vseh skupinah. Po nekaj minutah udeleženci v vsaki skupini vzpostavijo zahtevno situacijo, na katero naj bi se moderator ustrezno odzval. Nato se dialog nadaljuje. Dobro je, da igre vlog niso pretirane,

nekaj zabave pa je vedno dobrodošlo.

5. Igri vlog sledi razprava v skupini. Moderator deli svojo izkušnjo in nato svojo izkušnjo delijo še člani skupine, ki so udeleženci dialoga. Na koncu tudi opazovalec poda povratno informacijo.
6. Izpeljemo 5 rotacij, tako da lahko vsak član skupine doživi vlogo moderatorja v zahtevni situaciji.
7. V zaključni skupinski razpravi udeleženci delijo svoje izkušnje s poudarkom na odzivu v zahtevnih situacijah in vprašanjih, ki so se ob tem pojavila.

4.2.8 Galerija dialoga (praktična ustvarjalna vaja)

Cilj: Spodbujanje udeležencev, da zbirajo ideje za predstavitev dialoga svoji ciljni skupini.

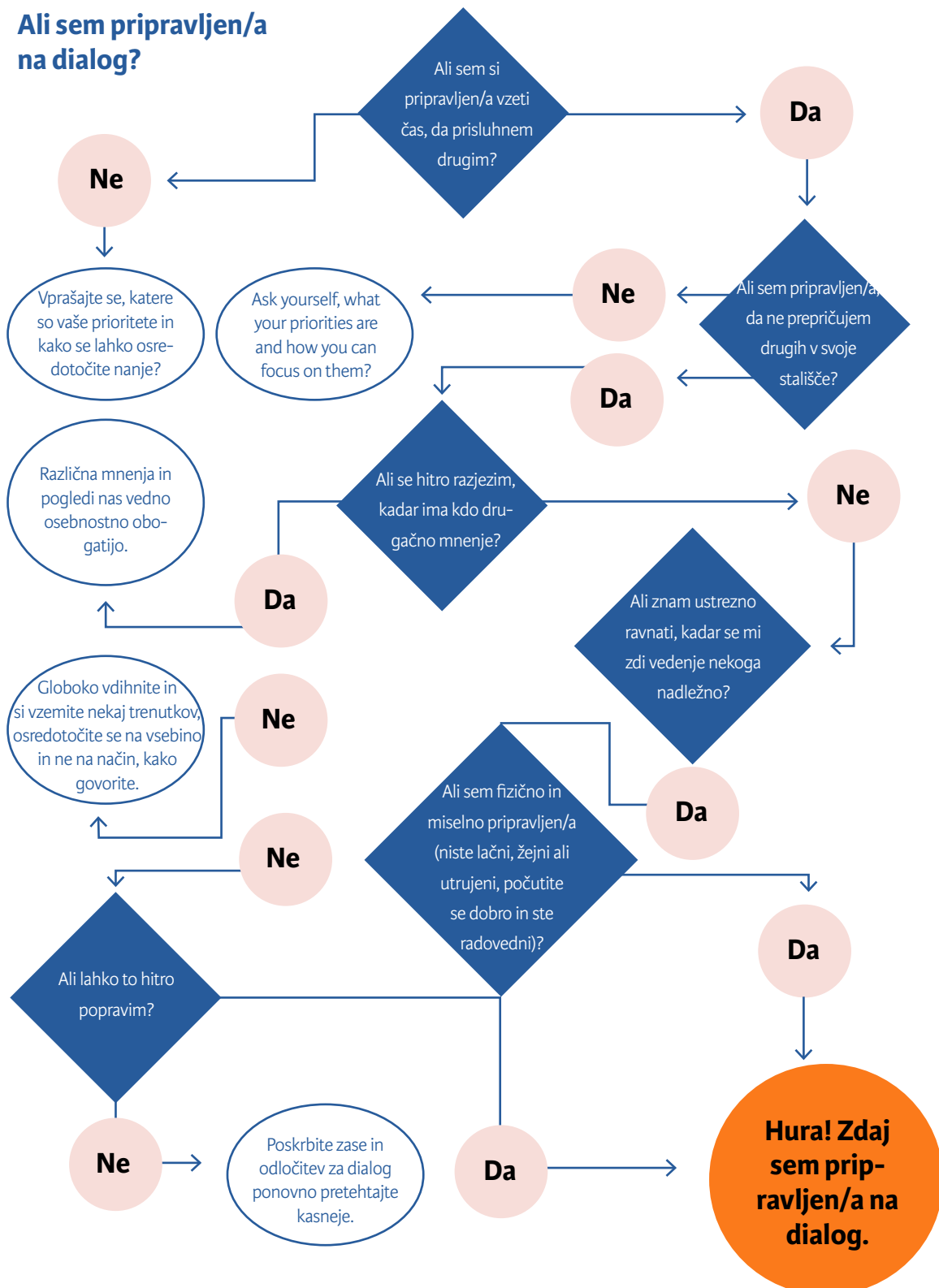
Trajanje: 10 min priprava (udeleženci se lahko vnaprej pripravijo tudi doma)
10 min predstavitev in zaključevanje

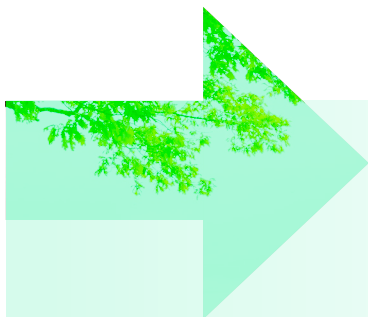
- Koraki:**
1. Prosite udeležence, naj razmislijo ali pa v vodniku *Dialog za vse*. *Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga* izberejo najpomembnejšo značilnost dialoga v njihovem kontekstu (knjižnice, prostovoljske organizacije, starševski sestanki, domovi za starejše, objave na družbenih medijih itd.)
 2. Udeleženci izdelajo poster ali kolaž, pri čemer upoštevajo ciljno skupino ter uporabijo ustrezní jezik, slog in obliko.
 3. Svoje izdelke obesijo na steno v obliki galerije.
 4. Nato obišejo »galerijo« in zberejo povratno informacijo od drugih udeležencev.

4.2.9 Ali ste pripravljeni na dialog? (samorefleksivna vaja)

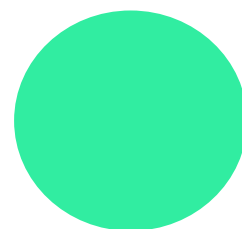
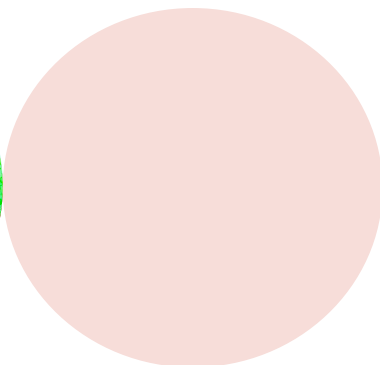
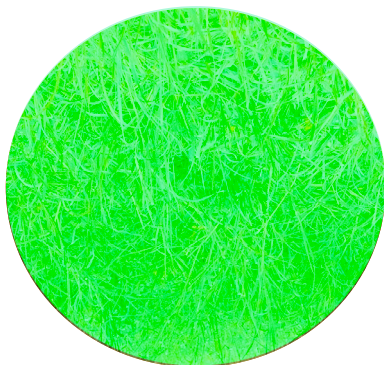
To orodje nam lahko pomaga ugotoviti, ali smo pripravljeni na dialog z drugimi, in razmisliti, ali je za nas pravi čas za dialog ali bi bilo morda bolje, da ga prestavimo na kakšen drug čas.

Ali sem pripravljen/a na dialog?

- Katere ledolomilce lahko uporabim za ustvarjanje varnega in sproščenega okolja?
- Kako lahko prilagodim vaje, ki so na voljo v tem razdelku, za spletno izvajanje usposabljanja?
- Katere zabavne dejavnosti lahko dodam, da bo dialog pozitivna izkušnja?

5. Več o veščinah dialoga

Priporočeno branje

Dialogue za vse. Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga. Erasmus+ Projekt Dialog v učenju odraslih. 2023.

Konteksti dialoga. Dejavnosti in priporočila. Erasmus+ Projekt Dialog v učenju odraslih. 2023.

Timeout - a new way to have a constructive discussion – Sitra:
<https://www.sitra.fi/en/timeout/>

Bohm, David (2004). *On Dialogue*. New York: Routledge.

Drugi viri, uporabljeni v tem priročniku

Engage. EPAL Resource Kit (2023): https://epale.ec.europa.eu/system/files/2023-07/EPAL_ResourceKit_Engage_o.pdf

Fisher, Roger; Ury, William; Patton, Bruce (2011). *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In* (3rd ed.). New York: Penguin Books.

European Association for the Education of Adults (2018). Life skills approach in Europe: <https://eaea.org/project/life-skills-for-europe-lse/?pid=10220>

European Commission (2021) values and identities of European People. Eurobarometer 508 special report: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC126943>

Freire, Paulo (1970, 2005) Pedagogy of the Oppressed. New York: The Continuum International Publishing Group Inc.: <https://envs.ucsc.edu/internships/internship-readings/freire-pedagogy-of-the-oppressed.pdf>

Bubber, Martin (1937). I and Thou.

ICF Core Competencies (2019):
https://coachingfederation.org/app/uploads/2021/07/Updated-ICF-Core-Competencies_English_Brand-Updated.pdf

Vaja Tiha tla. Povzeto po projektu: Predelati ali pozabiti? Delo z mladimi na področju dialoga, odpuščanja in sprave. (2016) Ljubljana: Socialna akademija. <https://socialna-akademija.si/predelati/4-pogled-mladih-na-konflikte-dialog-in-odpuscanje/>

Dragovič, Tatjana (2020). Diagnostični test. Prirejeno po: Energija za vodenje, gradivo za usposabljanje. Ljubljana: Glotta Nova.

Hargie, Owen (2021). *Skilled Interpersonal Communication: research, theory and practise*. (7th ed.)

6. Priloga: o projektu DIAL in o partnerjih v projektu

Erasmus+ projekt *Dialog v učenju odraslih* (DIAL) se osredotoča na veščine dialoga med odraslimi. Obravnava veščine dialoga kot ključno življenjsko veščino za demokratično udeležbo za vse, tudi in zlasti za skupine, ki so premalo zastopane v učenju odraslih in demokratičnih dejavnostih. Te skupine imajo manj dostopa do situacij, kjer bi lahko pridobile in uporabile svoje veščine dialoga. Pomanjkanje priložnosti in zmožnosti za dialog sta vzrok in hkrati tudi simptom polarizacije, ki jo trenutno doživlja evropska družba. S povezovanjem dialoga z drugimi osnovnimi veščinami odraslih (npr. medijska pismenost) projekt zagotavlja, da ima vsakdo možnost, da se nauči ključnih veščin in sodeluje v dialogu. Večja vključenost in dostop do dialoga imata na koncu pozitivne učinke za demokratično udeležbo in preprečevanje konfliktov.

Zavedamo se, da posamezen projekt sam po sebi ne more doseči želenih učinkov. Vendar pa verjamemo, da s kakovostnimi rezultati projekta in aktivnim širjenjem informacij o dialogu lahko prispeva k temu.

Pomemben prispevek projekta DIAL je novi vodnik za dialog za učenje odraslih, ki ga lahko uporablja vsak posameznik in tudi organizacije. Vizijo projekta DIAL lahko povzamemo kot »dialog za vse«.

Skupni rezultati projekta DIAL so naslednja orodja in dejavnosti:

- oblikovanje publikacije *Dialog za vse. Kratek vodnik za razvoj veščin dialoga*, ki temelji na izsledkih raziskav, za uporabo dialoga v vsakdanjem življenju,
- izvedbeni načrt in priročnik *Dialog za vse. Uporabljajmo veščine dialoga v skupnosti*,
- pilotno usposabljanje za izobraževalce odraslih in druge, ki želijo širiti dialog,
- enostavne dejavnosti za vključevanje udeležencev v dialog in pridobivanje novih veščin dialoga,
- dejavnosti vzajemnega učenja za izobraževalne trenerje, druge deležnike in partnerje (spletni seminarji za izobraževalne trenerje, sodelavce in druge zainteresirane deležnike).
- for trainers, co-workers and other interested stakeholders)

Vodnik za dialog in priročnik za izobraževalne trenerje in moderatorje sta na voljo v šestih jezikih, in sicer v finščini, poljščini, slovenščini, italijanščini, grščini in angleščini in sta dostopna na povezavi: <https://eurolocaldevelopment.org/dial-2/>

Za zagotavljanje visoke kakovosti rezultatov projekta je bila ustanovljena posvetovalna skupina strokovnjakov. Spremljali so kakovost in učinkovitost ustvarjenih orodij in dejavnosti ter svetovali projektne-
mu timu.

Dragi Anne Ilvonen, Mirella Ntai, Ludovica Capozzi, Maria Drabczyk in Tatjana Dragovič, hvala za vaš prispevek in za vašo podporo.

Z rezultati projekta želimo doseči naslednje učinke.

- Večje število Evropejcev ima veščine in priložnosti za sodelovanje v dialogu in posledično je večja tudi njihova vključenost.
- Izobraževalni trenerji, koordinatorji in drugi posamezniki, ki delajo v izobraževalnih ustanovah, imajo na voljo nova orodja in s tem več možnosti za vključevanje posameznikov v dialog v različnih okoljih.
- Veščine dialoga so boljše razumljene kot osnovna življenjska veščina, še posebno v povezavi z učečimi se odraslimi.
- V vsaki fazi projekta smo zbrali povratne informacije uporabnikov, izobraževalnih trenerjev, posvetovalne skupine strokovnjakov in drugih zainteresiranih deležnikov ter jih vključili v oblikovanje orodij in dejavnosti projekta. Rezultati projekta, ki smo jih soustvarjali, so delo v nastajanju, ki nenehno raste.

Hvala vsem, ki nam pomagata širiti dialog in ustvarjati boljši svet.

Partnerji, ki smo sooblikovali projekt DIAL:

- **Sivis Study Centre** je finska organizacija, ki deluje v okviru združenja Opintotoiminnan Keskusliitto. Spodbujamo neformalno izobraževanje odraslih na področju prostovoljstva. V sodelovanju z našimi članicami, tj. 78 nevladnimi organizacijami, letno izvedemo skoraj 100.000 ur izobraževanja. Z zagotavljanjem usposabljanj za trenerje in izdajanjem publikacij podpiramo tudi izobraževanje odraslih. Naše članice pokrivajo področja zdravstva, izobraževanja in kulture, svetovanja državljanom, okoljevarstva in drugo specifično delovanje. Stik: toimisto@ok-sivis.fi
- **Centrum Cyfrowe** je poljska nevladna organizacija, ki podpira odprtost in vključenost v digitalnem svetu. Skupaj s strokovnjaki in praktiki, odprtimi za spremembe, ustvarjamo prostor za nove zamisli, veščine in razvoj orodij. Prizadevamo si, da je v odnosu med človekom in tehnologijo družbeni interes vedno na prvem mestu. Delujemo na področju kulture in izobraževanja za podporo oblikovanja politik in praks. Stik: kontakt@centrumcyfrowe.pl

CENTRUM
CYFROWE

- **European Institute for Local Development** je grška nevladna organizacija. Naše poslanstvo je zagotoviti inovativna orodja za trajnostni razvoj regij s spodbujanjem izmenjave izkušenj med članicami in partnerji za ohranjanje mednarodnega sodelovanja, medsebojno povezovanje ter nadaljnji napredek in rast. Še posebno v času velike finančne in socialne krize smo si prizadevali zagotoviti neposredne rešitve za evropske potrebe. Nenehno razvijamo svojo dejavnost, da bi postali glavni socialni akter na nacionalni in evropski ravni. Stik: info@eurolocaldevelopment.org
- **Cooperazione Paesi Emergenti** (CO.P.E.) je italijanska nevladna organizacija, ki se posveča razvojnemu sodelovanju in mednarodnemu prostovoljstvu. Ustanovljena je bila leta 1983 in je neprofitno združenje. CO.P.E. je od leta 1987 uradno priznana s strani italijanskega ministrstva za zunanje zadeve kot organizacija za mednarodno sodelovanje (NVO), od leta 2016 pa je uradno priznana tudi s strani italijanske agencije za razvojno sodelovanje. Upravljamo razvojne projekte sodelovanja, ki vključujejo področje vodenja od spodaj navzgor in področja človekovih pravic, zaščite otrok in opolnomočenja žensk, izobraževanja, poklicnega usposabljanja, zdravja, preprečevanja bolezni in invalidnosti, kmetijstva in prehranske varnosti. Stik: cope@cope.it
- **Glotta Nova, Center za novo znanje** je slovenski izobraževalni center za odrasle, specializiran za mehke veščine, treninge vodenja in coaching. Organizacijam in posameznikom v zasebnem in javnem sektorju pomagamo razvijati širok nabor kompetenc (komuniciranje, timsko delo in sodelovanje, javno nastopanje, prenos znanja, mentorstvo, vodenje in coaching), ki se odražajo v njihovem profesionalnem in osebnem razvoju. Stik: info@glottanova.si

